

VIENOTAIS DABAS UN KULTŪRAS MANTOJUMS

Projektu pieredze un idejas

Ieva Vītola

19.03.19.

Cēsis

Latvijas Kultūras akadēmija

Latvian Academy of Culture

serde

BIEDRĪBA STARPNOZARU MĀKSLAS GRUPA SERDE

LATVIEŠI PASAULĒ

Krimuldas
novada
vēstures
draugu
biedrība

Vidzemes kultūras programma 2019

Prioritāte nr.4:

- **Sabiedrības iesaiste**

dabas un kultūras mantojuma vērtības apzināšanā un integrētā attīstībā, iesaistot un informējot sabiedrību par iespēju brīvprātīgi veikt dabas un kultūras mantojuma vērtību apzināšanu un uzturēšanu.

"Mantojuma ilgtspējīga apsaimniekošana ūdensceļu reģionos" (SWARE)

- Rīcības plāns dabas un kultūras mantojuma pārvaldībai un ilgtspējīgai attīstībai Vidzemes reģionā

http://jauna.vidzeme.lv/upload/SWARE/SWARE_Ricibas-plans_FINAL.pdf

European Union
European Regional
Development Fund

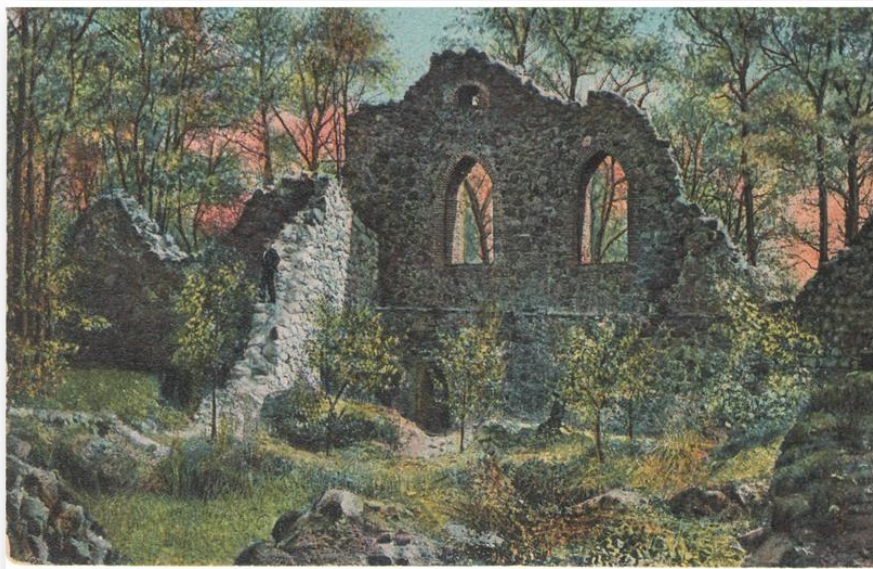
Sabiedrības iesaistīšana vienotā dabas un kultūras mantojuma ilgtspējīgā izmantošanā

- Rosināt sabiedrības iesaisti, vietējo iedzīvotāju pašiniciatīvu
- Vidzemes kultūras programma 2019 – laba iespēja un instruments radošu ideju īstenošanai
- Vienotais kultūras un dabas mantojums Vidzemē
 - *Kas tas ir?*
 - *Ko var darīt?*

Vienotais dabas un kultūras mantojums: **vieta / objekts ainavā** *(ar kultūrvēsturisku nozīmi - stāstu, nosaukumu, funkciju)*

Vienotais dabas un kultūras mantojums:
vieta / objekts ainavā
(cilvēku un dabas radītas vietas)

Vienotais dabas un kultūras mantojums: vieta / objekts **ainavā**

(ainava kā vienojošais elements, piederības sajūtas, kopienas identitātes veidotāja)

<https://ainavudargumi.lv/vidzemes-lauku-seta-un-baltie-lielceli/>

Vienotais dabas un kultūras mantojums: cilvēks un daba

Vienotais dabas un kultūras mantojums: cilvēks un daba

Vienotais dabas un kultūras mantojums: cilvēks un daba

Vidzemes kultūras programma 2019 / ierosmes projektu sagatavošanai

- Veikt dabas un kultūras mantojuma **vērtību apzināšanu**;
- Īstenot **izglītojošas aktivitātes** par dabas un kultūras mantojumu, tā nozīmi;
- Iesaistīties dabas un kultūras **mantojuma popularizēšanā**.

PĒTĪŠANA (vērtību apzināšana)

- Stāstu, vietvārdu, tautas zināšanu pierakstīšana
- Mantojuma objektu apsekošana un dokumentēšana;
- N. B.! Labs informācijas avots – vietējie ļaudis

KRIMULDAS NOVADA TAUTAS GUDRĪBAS

Pelašķu tēju lietot asins attīrīšanai, cūku nekaitē, ecā mēnesī, spēki un alveju likt uz augoņiem, jot mežā, noskaitīt čūsku vārdus „Visi striķi, astingstat!”, skursteni tīrīt ar kartupeļu mizām, ilādžzaru likt pie durvīm...

Vai tie būtu dažādi ticējumi, laika pareģojumi n dabas vērojumi, tautas medicīnas receptes, ai praksē pārbaudītas zināšanas dārzā un mežā – šis ir tautas gudrības, kas daudzviet ir zināmas un dienā tiek liktas lietā.

Šajā izdevumā apkopotas agrāk un tagad ierakstītas tautas gudrības, kas tikušas un tiek mantotas Krimuldas novadā. LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras rātuvē (LFK) glabājas 20. gadsimta 30. gados ēdurgas un Krimuldas pagastā fiksētas liecības r tautas padomiem, kas manuskriptos nereti

dēvēti par „dažādiem māņiem”. Neskatoties uz to, tautas gudrības joprojām mūsdienās pastāv un uzskatāmas par Latvijas nemateriālā kultūras mantojuma daļu.

Nereti no paaudzes paaudzē mantotās zināšanas ir tik pašsaprotamas, ka nemaz nemanām, kā tās caurauz mūsu ikdienas darbus un domas. Ar mūsdienās Krimuldas novadā – Lēdurgā, Inciemā Turaidā, Raganā, Sunišos – vietējie iedzīvotāji ikdienā izmanto paaudžu paaudzēs uzkrātā: zināšanas, tādējādi uzturot un saglabājot šo ma: pētīto, taču saistošo noderīgo tradīciju jomu Par to 2015. gada pavasarī izdevās pārliecinātie: Krimuldas novada skolēniem, projekta ietvaros: izvaicājot vecākus, vecvecākus, kaimiņus - pierakstot gan vērojumus dabā, gan iecienītākā: tautas aptiekas receptes, gan arī ticējumus, ka: tiek ievēroti, lai mājās būtu svētība un pārticība.

Lai dažādos laikos pierakstītās Krimuldas novada tautas gudrības vairo zināšanas par mūsu puses ikdienas tradīcijām!

Liels paldies par atsaucību Krimuldas un Lēdurgas pagasta iedzīvotājiem Jānim Andželim, Anītai Antonovai, Tatjanai Bekerei, Ilonai Berķei, Ilzei Eglītei, Veltai Enīnai, Ingai Freibergai, Katerīnai un Ģirtam Izmailovskiem, Ilzei Kalniņai, Indrai Kalniņai, Ilzei Kļaviņai, Anītai Krombergai, Guntai Lipiņai, Aijai Mikovai, Ārijai Paskalovai, Dacei un Ērikam Piešīņiem, Mārai Puķītei, Vijai Rūklei, Ausmai Simansonei, Līlijai Šīcai, Skaidrītei Ulmei, Livijai Ustupai, Margarītai Tirziņai, Ventai Marijai Tirzītei, Verai Treijai, Rasmai Vīlnei, Brigitai Ziemelei!

Prieks un pateicība par jauko sadarbību Garlība Merķeja Lēdurgas pamatskolas skolēniem Agnesei Botņai-Ezerskai, Andrim Freibergam, Ričardam Berķim, Lienei Laurai Eglītei, Elīnai Izmailovskai, Lindai Trukšānei, skolotājai Baibai Pilskalnei un direktorei Maijai Kalniņai, Krimuldas vidusskolas skolēniem Tomam Antonovam, Lindai Baltajai, Katrīnai Marei Bekerei, Emīlam Bondaram, Armandam Bramanim, Krišam Puķītim, Ernestam Lipiņam, Mārim Kalniņam, Agītai Ķeizarei, Laurai Paskalovai, Elīnai Rupeikai, Laurai Suhanovai, Matīsam Ulmim, Viktorijai Vēverei, skolotājām Ingai Cielēnai un Danutei Stakai, direktorei Ritai Erdmanei!

Gaujas ūdensceļš

Sikšņu slēgums

Astes plosts

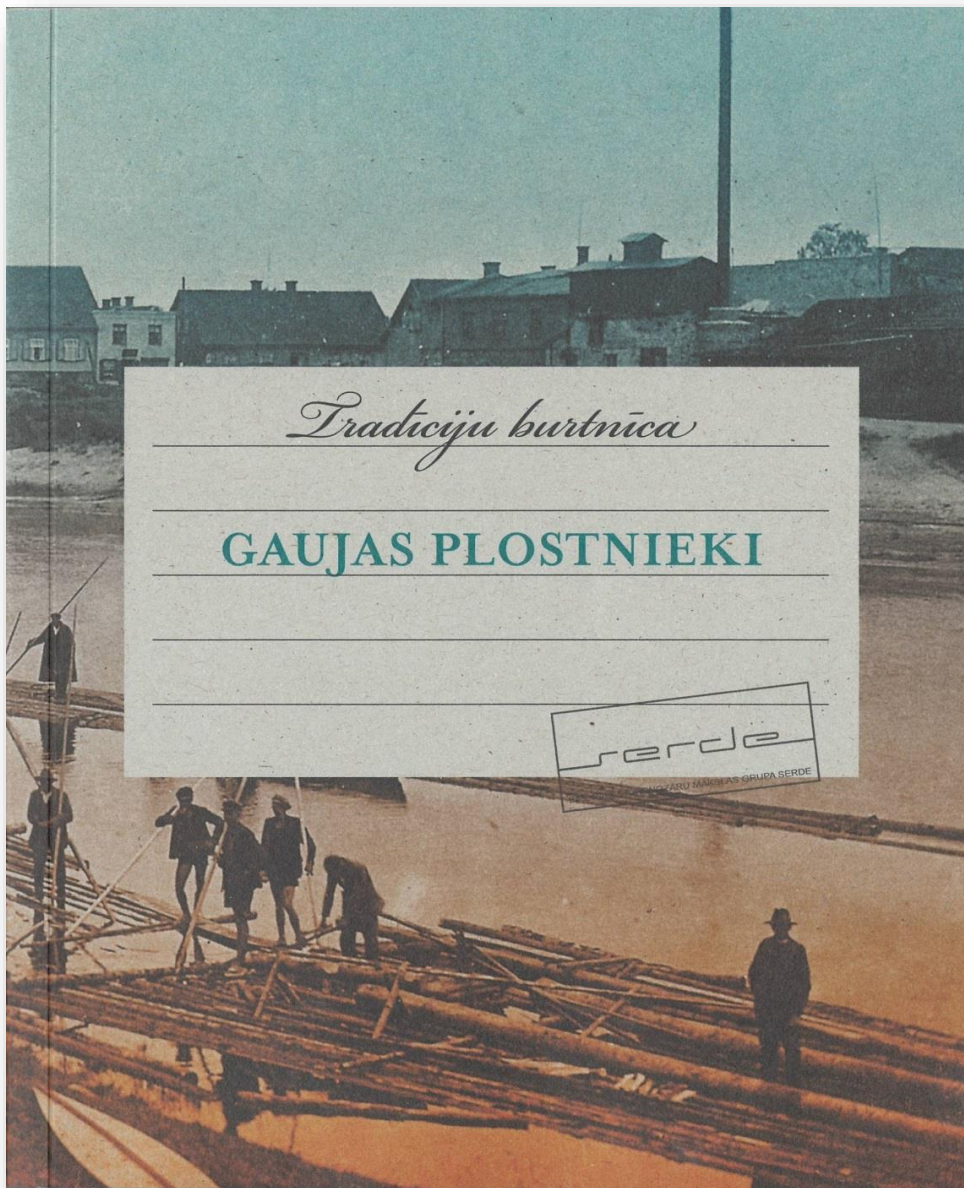

Liecības ainavā

Gaujas plostnieki – koku pludinātāji

Tradīciju burtnīca

GAUJAS PLOSTNIEKI

serde
INGARU MAJĀS @RUKA.SERDE

Svētupes apzināšana (Avotkalni – Vedamurgas), kopā ar Mundi – Edmundu Birkenbergu

Nēģu tača un lašu nārsta vieta

Lielmāts bedre - peldvieta

Avotkalna muižas triece

Kokzāģētavas vieta un ...

ES projektu liecības ainavā

Ainavas kultūrvēsturiskā lasīšana: Svētupes piemērs

Landscape reading / Reading Landscapes

- starpdisciplināra pieeja kultūrvēsturiskā mantojuma izpētē, kura ļauj izziņāt ainavas izmaiņas un attīstību ilgākā laika posmā laikā un telpā

- veids, kā ieraudzīt, saprast un dokumentēt vietu

Viendienītes, sānpeldes, straujtecītes, kurmju rakumi, akmeņu rindas, aparas, grāvji u.c.

Kulkul Andres mājas vieta (1683)

IZGLĪTOŠANA

(lekcijas, pārgājieni, ekskursijas, tematiskas tikšanās)

Talka Krimuldas novada Annas kalnā

POPULARIZĒŠANA (pasākumi)

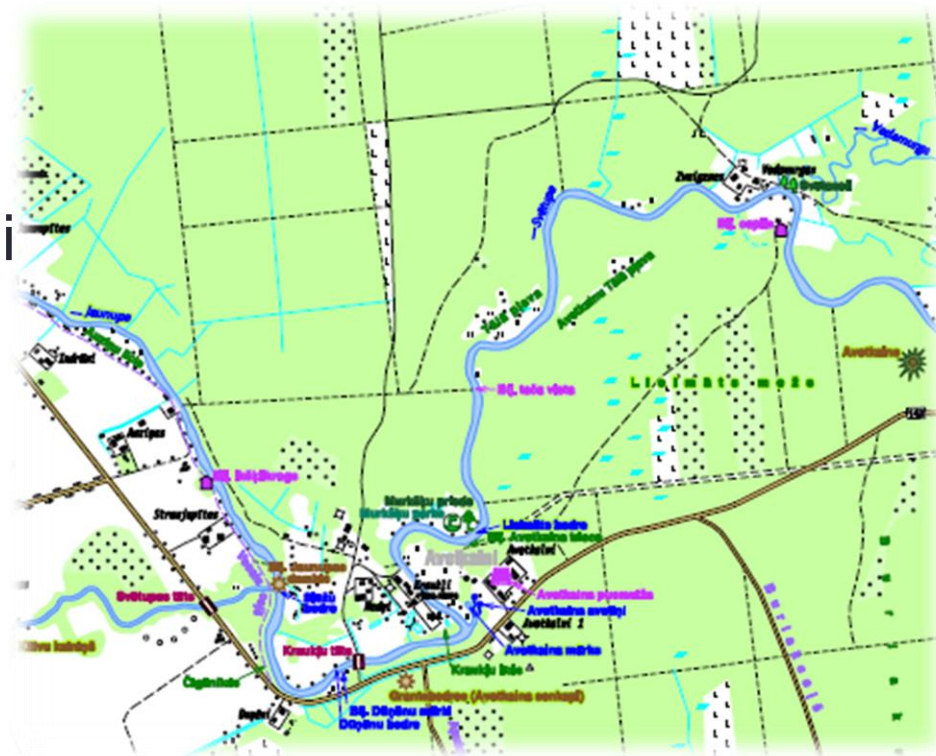

- Ezera skaņas
- **Klausies Gauju**
- Dabas koncertzāle
- Gaujas plostnieku svētki
- **Vidrižu pašvaldības projekts «Sudrabota liepa auga»**
- Simtgades zaļumballe
- u.c.

Dažas idejas / tēmas projektiem (I)

- ✓ Vietvārdu vākšana, kartēšana,
- ✓ Dižkoku apsekošana, mērīšana, stāstu pierakstīšana,
- ✓ Lekcijas dabā,
- ✓ Talkas kā kultūras pasākumi
- ✓ «Ceļa garumā», «Ainavu dārgumi novadā», «Senfototūre novadā»,
- ✓ Makšķerēšanas, dižkoku, dižakmeņu mērīšanas darbnīcas,
- ✓ U.c.

Dažas idejas / tēmas projektiem (II)

- **Dzirnavas**, tilti un braslu vietas,
- **Ceļi** – pieturas, krustojumi, vecie krogi,
- Mednieku, makšķernieku stāsti, ticējumi,
- Mežs - veltes, patvēruma vieta, ticējumi - čūsku vārdi,
- Pļavas – bites, **siena zārdi**,
- Saimniekošanas liecības – **rijas**, linu māрку vietas, cepļu vietas, **piena steķi** u.c.

REZULTĀTI

- **Nodevums** vietējās bibliotēkas novadpētniecības fondam, muzeja krājumam, Latviešu folkloras krātuvei, www.vietvardi.lv;
- **Publikācija**, pasākuma fotoreportāža ar anotācijām novada mājas lapā, sociālajos tīklos, vietējā avīzē...

SADARBĪBA ar

- vietējiem iedzīvotājiem,
- pašvaldību,
- **mantojuma objektu īpašniekiem,**
- skolēniem un skolotājiem,
- novadpētniekiem,
- nozares ekspertiem,
- kaimiņiem...

Lai veicas projektu konkursā!

vitola.ieva@gmail.com

29144800

Foto no I. Vītolas J. Urtāna, M. Mitrevica, H. Bunča, Strenču novada pašvaldības, Siguldas novada pašvaldības, Krimuldas muižas, starpnozaru mākslas grupas SERDE, Krimuldas novada vēstures draugu biedrības arhīva

